עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ד מהל' ערכין הלכה כו:

[סנהדרין עח:]

כג ב מיי' פ"ו מהלכות ערכין הלכה ו ופי' כל"מ:

צ"ל אלא נמר הס"ק

תורה אור

מקדשי בדק הבית ואין דנין קדשי בדק הבית מקדשי מזבח, ורבי שמעון נמי נילף ממקדיש בית: דנין דבר שמתנה לכהנים מדבר שמתנה לכהנים ואין דנין דבר שמתנה לכהנים מדבר שאינו מתנה לכהנים: רבי א] אליעזר אומר לא נכנסין ולא נותנין (א) [וכו']: אמר רבה (מ"ט דר"א) אמר קרא °ואם לא יגאל את השדה... לא יגאל עוד, ואם מכר את השדה, והיה השדה בצאתו ביובל: אמר אביי *סכינא *חריפא מפסקא קראי? אלא אמר אביי טעמא דרבי ב] אליעזר כדתניא: לא יגאל יכול לא תהא נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה? ת"ל עוד לכמות שהיתה אינה נגאלת אבל נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה. ג] איממת, אילימא ביובל ראשון אמאי אינה נגאלת, שדה אחוזה נמי הויא, אלא פשיטא ביובל שני, ולמאן ד] אילימא לרבי יהודה ור"ש, לכהנים נפקא אלא לאו ר' ה] אליעזר ושמע מינה טעמא דר' אליעזר מהכא, ותסברא רבי יהודה ור"ש האי עוד מאי דרשי ביה? אלא הכא במאי עסקינן בשדה ו] שיצאה לכהנים והקדישה כהן ואתו בעלים למיפרקה ס"ד אמינא לא תיפרוק שתהא לפניו כשדה מקנה ת"ל עוד לכמות שהיתה אינה נגאלת אבל נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה והתניא °בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו יכול יחזור לגזבר שלקחו ממנו תלמוד לומר °לאשר לו אחוזת הארץ יאמר לאשר לו אחוזת הארץ מה תלמוד לומר לאשר קנהו מאתו? שדה שיצאת לכהנים ומכרה כהן והקדישה לוקח וגאלה אחר יכול תחזור לבעלים הראשונים? ת"ל לאשר קנהו: ואיצטריך (ב) לא יגאל ואיצטריכא למיכתב לאשר קנהו: דאי כתב רחמנא לא יגאל דלא קא הדרה כלל אבל הכא דקא הדרה תיהדר למרה קמא כתב רחמנא לאשר קנהו ואי כתב רחמנא לאשר קנהו דלא קא יהבי בעלים דמי אבל הכא דקא יהבי דמי תיקום בידייהו כתב רחמנא לא יגאל ואי כתב רחמנא לא יגאל ולא כתב עוד הוה אמינא לא תיפרוק כלל כתב רחמנא עוד לכמות שהיתה אינה נגאלת אבל נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה. מאי הוי עלה? אמר רבא אמר קרא °והיה השדה בצאתו ביובל בצאתו מיד אחר.

איבעיא

רש"י

מאי טעמא דרבי אליעזר אמר רבה אמר קרא ואם לא יגאל את השדה וגו' ח] והיה השדה בצאתו ביובל · ורבי אליעזר מפרש ליה ודריש ליה הכי ואם לא יגאל לא יגאל עוד (ואם) מכר גזבר את השדה והיה השדה בצאתו ביובל לכהנים הא שמע מינה (ואם) לא מכר גזבר את השדה לא נפיק לכהנים: סכינא חריפא מפסקא קראי · הא לא כתיבי הכי אלא הכי כתיבי לא יגאל עוד, והיה השדה בצאתו לכהנים דמשמע דמשהגיע יובל לא תגאל עוד ותיפוק לכהנים אפי' לא מכרה גזבר: יכול לא תהא נגאלת לבעלים אפי' להיות לפניו כשדה מקנה · כשאר איש אחר הגואלה מיד הקדש שיוצאה מידו לכהנים ביובל: לכמות שהיתה · להיות שדה אחוזה שלא תצא מידו ביובל אינה נגאלת לו: לכהנים נפקא · לרבי יהודה בדמים ולר"ש בחנם וסוף סוף בעליה לא מהניא שוב לגמרי: ט] אלא רבי אליעזר היא דאמר י] שני נמי בת גאולה היא אי לאו איפרקא ביובל ראשון: וטעמא דרבי אליעזר מהכא · מדאיצטריך האי "עוד" לאשמועינן דנגאלת היא לו להיות לפניו כשדה מקנה ולא מיתוקם האי קרא אלא ביובל שני ש"מ ביובל שני עומדת היא ליגאל: שיוצאה לכהנים · שהקדיש אדם שדה אחוזה וגאלה אחר ויצאתה מידו לכהנים והקדישה (ג) יא] ביובל שני ואתו בעלים למיפרקה מיד גזבר: סד"א לא תיפרוק כלל · הואיל ולא גאלה בהקדש ראשון כשהקדישה הוא*: ת"ל עוד · שתהא לפניו כשדה מקנה וכשיגיע יובל תצא מידו ותחלק לכהנים: ותניא · בניחותא דדרשי' הכי: בשנת היובל ישוב השדה · במקדיש שדה מקנה כתיב וגאלה יב] לזה: ת"ל לאשר לו אחוזת הארץ · דהיינו בעלים ראשונים שמכרה לאותו שהקדישה יג]: יכול תחזור לבעלים הראשונים · לאותו שהקדישה הקדש ראשון שהרי לו אחוזת הארץ: ת"ל לאשר קנהו מאתו · והרי לא נקנית מאתו אלא ע"י הקדש יצתה מידו אלא לכהן הוזלת שממנו קנאה לוקח זה שהקדישה (והיינו נמי דלעיל) דמאחר שהקדישה ראשון שהיתה לו אחוזה וגאלה אחר ויצאה לכהנים תו לא הדרא ליה אי לא פריק ליה: ולא איצטריך למכתב לאשר קנהו · לאשמועינן כדאמרן דהיכא דהקדיש שדה אחוזה ולא גאלה וגאלה אחר ויצתה לכהנים ומכרה כהן ביובל שני והקדישה לוקח וגאלה אחר דלא הדרא ביובל למרה קמא שהקדישה תחילה: ולא איצטריך למיכתב לא יגאל · דאוקימנא לעיל נמי בהכי דהקדישה וגאלה אחר ויצאה לכהנים והקדישה כהן תו לא מצי פריק לה ראשון להיות לפניו כשדה אחוזה הואיל דיצאה מהקדש ראשון לכהנים: דהא לא הדרא כלל · היכא דהקדישה כהן לא הדרא לשום אדם לעולם שהרי שדה אחוזה הואי לגבי כהן דכתיב "לכהן תהיה אחוזתו" וכי מקדיש לה כהן דין שדה אחוזה אית לה ולכשיגאלנה אחר מיד הקדש תצא ביובל ותחלק לכל הכהנים אבל לכהן המקדישה לא תחזור אלא כחלק שאר אחיו והלכך נמי לא הדרא לבעלים קמאי להיות לפניו כשדה אחוזה: אבל · מכר כהן והקדישה לוקח דהשתא שדה מקנה הוא וכי פריק לה איניש מיד הקדש ומטי יובל לא נפקא לכהנים אלא הדרא אימא תיהדר למרה קמא שהקדישה תחלה שהרי לו אחוזת הארץ קמ"ל "לאשר קנהו מאתו" דהיינו לכהן שלקחה מקדיש האחרון ממנו: תיקום בידייהו · לעולם כשדה אחוזה ולא תיפוק ביובל לכהנים *)כשדה מקנה כשאר אדם הקונה שדה אחוזה מיד הקדש דהוית שדה מקנה לגביה ונפקא מיניה לכהנים ביובל: מאי הוי עלה · טעמא דרבי אליעזר מהיכא: בצאתו · משמע כשתצא מיד הגואל אותה כדין שדה אדם הקונה קרקע שיוצאה ביובל, בההוא קאמר דתיהוי לכהנים אבל ביציאתו מיד הקדש לא משמע דהכתי לא אשמעינן קרא יד] והקדש יהא יוצא ביובל (מכח בדק הבית):

*) לכהנים הס"ד נ"ק

תוספות

מסתבר טפי בלא ג"ש ואח"כ שואל מה טעם דר' שמעון אלמא דרבי יהודה מסתבר טפי וי"ל דאשכחן נמי כי האי גוונא בבבא קמא (דף י:) גבי הכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות דלמר משמע "כי יכה כל נפש עד שיכה כל נפש ולמר משמע כל דהו נפש וכ"ל דלפי מה דפירשתי ניחא דפשטיה דקרא משתמע שילא לכהנים טו] ולא אצטריך גזירה שוה *עומר דיולא בדמים ולמר אצטריך גזירה שוה דיולא בחנם: מאי טעמא דרבי אליעזר ואח"ת והלא פשטיה דקרא כרבי אליעזר משתמע ואם לא יגאל השדה הבעלים ואם מכר כלומר אלא שמכרו הגזבר לאיש אחר והיה בלאתו ביובל לכהנים אלמא אינו יולא לכהנים כ"א בנמכר לאחר אבל לא גאלו אחר ועדיין ביד הגזבר או אינו יולא לכהנים אלמא פשטיה דקרא כרבי אליעזר משתמע ולפי מה שפירשתי דואם לא יגאל ואם מכר שני דרכים הם בזה ניחא דמשמע דבשני אלו יולא לכהנים: אילימא ביובל ראשון אמאי אינה נגאלת שדה אחוזה נמי הויא · תימה הוה ליה למימר אילימא ביובל ראשון הכתיב ואם גאל יגאל את השדה וקם לו ושמא הייט הא דקאמר ואח"ת הא יש לאוקמא ביובל ראשון כגון שגאלה אחר מיד הגזבר וגאלה ממנו הבעלים דאז הדין "בו שהוא כשדה מקנה וחוזרת לכהנים ביובל כדתנן (לעיל דף כה:) גאלה אחר או אחד מן הקרובים וגאלה הוא יולא מתחת ידו ביובל וי"ל דאין סברא דמיירי קרא *(בהכי) בגאולה הבאה מיד אחר ליד הבעלים דלא מיירי קרא אלא בגאולה מיד גזבר שהרי אם גאלה אחר לא ימכרנה לבעלים אם ירלה (ומיהו) [ומש"ה] לא מיירי לא יגאל עוד כי אם בגאולה הבאה מיד הגזבר:

איבעיא

מסורת הש"ס

[ב"ב קיח: מנחות עד:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר' אליעזר אומר לא נכנסין ולא נתנין מ"ס דרבי אליעזר אמר רבה אמר קרא ואם לא יגאל:

(ב) שם ת"ל לאשר קנהו ואצטריך למיכתב לאשר קנהו ואצטריך למיכתב לא יגאל דאי כתב רחמנא:

(ג) רש"י ד"ה שיוצאה לכהנים וכו' והקדישה כהן ביובל שני:

רבינו גרשום

רבי אלעזר אומר לא נכנסין ולא נותנין דמים להקדש אלא נקראת כו' · מ"ט דרבי אלעזר אמר קרא אם לא יגאל את השדה (עד)[קודם] שנת היובל לא יגאל עוד לבעלים אלא הרי היא של הקדש ולא נכנסין ולא נותנין דמים אבל אם מכר את השדה גזבר לאחר היובל לאחר אח"כ והיה השדה בצאתו ביובל לכהן תהיה: אמר אביי סכינא חריפא מפסקא קראי · כלומר דהאי לא יגאל משוי ליה נמי אלפני פניו[ואם לא יגאל והאי והיה השדה משוי ליה נמי אלפני פניו] ואם מכר וכי מי חתכם והפסיקם: אלא אמר אביי טעמא דרבי אלעזר כדתניא לא יגאל יכול לא תהא נגאלת · לאחר היובל שתהא לפניו לגואלה אפי' [בתורת] שדה מקנה שתהא שלו עד היובל וביובל תחזור להקדש: ת"ל עוד כלומר מאחר שיוצאה ביובל עוד לא תהא נגאלת שתהא דינה עוד כמו שהיתה כשדה אחוזה שתחזור לבעליה (שוב) ביובל אבל נגאלת לו בתורת שדה מקנה שתהא שלו עד שנת היובל וביובל תחזור להקדש משום דכיון דהגיע יובל ולא נגאלה קנאה הקדש כי חוזר זה וגאלה מהקדש הוי כלוקח וכתיב והיה השדה בצאתו ביובל לכהן תהיה אחוזתו בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו והיינו הקדש וקא דייק איסת קא'[דקאמר] אבל נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה אילימא ביובל ראשון דאכתי לא הגיעה שנת היובל אמאי קאמר (עוד) לכמות שהיתה אינה נגאלת אמאי הא דין שדה אחוזה נמי אית לה הואיל ולא עבר היובל עדיין: אלא פשיטא ביובל שני קאי תנא דברייתא [ולמאן קתני ברייתא] אבל נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה כלומר דקא הדרא להקדש: אי לר' יהודה ור' שמעון לכהנים הוא דנפקא · אפי' מיובל ראשון כדתנן הכהנים נכנסין לתוכה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ומאחר דנפקא לכהנים שוב אינה נגאלת מידם בתורת חומר שעורים בנ' שקל כסף אלא בשויה בין בפרדסות סבסטי בין בתולת המחוז: אלא לאו · מדקתני נגאלת (דהיינו) דמשמע בנ' שקל ש"מ (אמר) לר' אלעזר קאמר דסבירא ליה דשל הקדש היה ביובל הראשון: ותיסברא דהא כדקא מתרת בשלמא לר' אלעזר דאמר דשל הקדש הוא [ניחא] האי עוד כדקאמרת עוד אינה נגאלת כלומר דבת גאולה היא בנ' שקל דאכתי דהקדש היא: אלא לר' יהודה ור' שמעון דאמרי · דשל כהנים היא האי עוד מאי דרשי ביה הא לאו בת גאולה היא כלל בנ' שקל אלא בשוויה אי הכי מאי קמ"ל האי עוד: אלא הכא במאי עסקינן ברייתא בשדה שיצאה לכהנים כדסברי(ר"י ור"ש) נפקא לכהנים ואח"כ הקדישה כהן[או כהן] אחר חלקו או הקדישו כולה בית אב דכיון דבאת ליד הקדש בת גאולה היא בנ' שקל כסף ואתו בעלים למיפרקא סד"א כיון דנפקא לה [כבר] לכהנים לא תיפוק תו ליד בעלים אפי' בתורת שדה מקנה ת"ל עוד לכמות שהיתה בתורת שדה אחוזה אינה נגאלת שתהא לבעלים אבל נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה וחוזרת(לכהנים)[לבעלים]ביובל ואכתי לא שמעינן טעמא דר' אלעזר: בשנת היובל ישוב השדה · האי בשדה מקנה כתיב לאשר קנהו מאתו יכול אפי' לגזבר שלקחה ממנו שאם היה לו שדה מקנה והקדישה וחזר ולקחה מן הגזבר וכשהגיע היובל יכול שתשוב השדה לגזבר שלקחה ממנו דקרינן ביה לאשר קנהו מאתו ת"ל לאשר לו אחוזת הארץ: [למוכר ראשון חוזרת]ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו[ולא לגזבר: יאמר לאשר לו אחוזת הארץ] · ולא היה צריך לאשר קנהו [מה ת"ל לאשר קנהו] אלא לשדה שיצאת לכהנים ומכרה כהן והקדישה לוקח וגאלה אחר יכול כיון שגאלה אחר ולא גאלה לוקח הרי היא יוצאה מיד זה שגאלה וחוזרת ביובל הואיל ויש כאן חוזרת כל כך שבאת ליד שלישי הואיל יכול תחזור לבעלים הראשונים ת"ל לאשר קנהו כלומר ליד הכהן שמכרה חוזרת ולא לבעלים והיינו סיועא דחוזרת לכהנים: ואיצטריך למכתב לא יגאל · ולאשר קנהו מאתו למילף מתרוייהו דלכהנים הדרא ולא לבעלים דאי מלא יגאל לחודיה הוה אמינא מ"מ לא הדרא לבעלים ביובל דכתיב ביה לא יגאל דלא קא הדרא כלל שכן יצאת מרשות בעלים וחוזרת לכהנים ואין כאן חוזרת כל כך ועוד דלא כתיב בההוא קרא ישוב אבל הכא דקא הדרא דכתיב ביה ישוב השדה ועוד שיש כאן חוזרת הרבה שבאת ליד שלישי הואיל והדרא דכתיב ישוב אימא תיהדר לבעלים להכי כתיב לאשר קנהו לכהן שמכרה: ואי כתיב לאשר קנהו לחודיה וכדתרצינן דמכרה כהן והקדישה לוקח וגאלה אחר משום הכי לא הדרא לבעלים דלא קא יהבו בעלים דמי לנזבר אלא גאלה אחר אבל הכא כהאי לא יגאל עוד דאמרן לעיל דהקדישה כהן ואתו בעלים למיפרקיה דקא יהבי בעלים [דמי] אימא תיקום ברשותייהו: כתב רחמנא לא יגאל · דלא תהדר לבעלים: מאי הוי עלה · דאכתי לא ידעינן טעמא דר' אלעזר דאמר לעיל אין הכהנים נכנסים עד שיגאלנה אחר: אמר רבא דאמר קרא והיה השדה בצאתו ביובל קודש לה' וגו' מאי בצאתו קא משמע לן דכשיוצא מיד אחר שגאלה מיד הגזבר (אחר) [קודם] היובל [או] לקחה מגזבר אח"כ לכהן תהיה אחוזתו:

שיטה מקובצת

א] רבי אלעזר אומר אות י' נמחק: ב] דר' אלעזר כדתניא אות י' נמחק: ג] איממת אילימא ביובל ראשון וכו' מכאן קשה לגירסת רש"י שגרס במשנתינו גאלה אחר ואח"כ גאלה בעלים יוצאה מידו לכהנים דא"כ ביובל ראשון נמי [אינה] שדה אחוזה אם גאלה אחר הלכך נראה דגרסי' גאלה אחר או אחד מן הקרובים [ואחר כך גאלה בעלים] אינה יוצאה לכהנים ביובל וכן נמצא בספר הרמב"ן ולהכי פריך אי ביובל ראשון אפי' מכרה הגזבר לאחר וגאלה בעלים היא לה שדה אחוזה ומפרשים לקרא הכי ואם לא יגאל השדה ביובל הראשון ומכרה הגזבר לאיש אחר לא יגאל בתורת שדה אחוזה ביובל שני · תוס' הרא"ש: ד] אי לר' יהודה ולר"ש לכהנים נפקין וא"ת ולוקמא כר"י ור"ש ומיירי כגון שקנה ביובל שני מן הכהנים שנכנסו לתוכה וי"ל דלשון נגאלה משמע מקום שאינה נחלטת ולר' יהודה ולר' שמעון הוי ליה למימר נקחת כיון שהיא לחלופין ביד הכהנים · תוס' הרא"ש ז"ל: ה] אלא לאו ר' אלעזר וש"מ טעמא דר' אלעזר מהכא · כלומר מדאיצטריך עוד לומר דנגאלת להיות לפניו כשדה מקנה ולא כשדה אחוזה ולא מתוקם אלא ביובל שני שמעינן דביובל שני שייך ביה גאולה וא"ת ברישא דברייתא כל כמה דלא ידע דרשה דעוד מאי קאמר יכול לא תהא נגאלת מה גאולה שייך דאכתי לא ידע דאין כהנים נכנסים לתוכה וי"ל דידע שפיר דרש דעוד דשייך גאולה ביובל שני אלא שכן דרך התנא לסבב הדבר עד שיגמר הדרש שלו · הרא"ש ז"ל בתוספותיו: ו] בשדה שיצאתה לכהנים כגון שדה אחוזה שהקדישה בעלים וגאלה אחר לפני היובל שיוצאת לכהנים ביובל ובא הכהן אשר הגיע לו אותו שדה והקדישה והיינו ביובל שני ואתו בעלים למיפרקה דסד"א דאי לא כתיב כי אם לא יגאל דלא תיפרוק שתהא לפניו אפילו כשדה מקנה ת"ל עוד לכמות שהיתה אינה נגאלת אבל נגאלת שתהא כשדה מקנה פי' ותחזור לכהנים ביובל, והשתא קאי והיה השדה בצאתו ביובל אשני דרכים דמיירי בהו קרא בין ואם לא יגאל את השדה בין ואם מכר את השדה לאיש אחר דלעולם קרא בשני ענינים איירי כדפי' לעיל וא"כ לר"א נמי פירושא דקרא הכי הוא ולעולם תיבעי לך מאי טעמא דר"א ומסיק מאי הוי עלה פי' מ"ט דר"א אמר רבא אמר קרא כו' פי' בצאתו משמע שיוצא מיד אחר שגאלה מיד הגזבר אבל כל זמן שהוא ביד הגזבר לא יצא ביובל · תוס' שנץ: ז] ואיצטריך למכתב לאשר קנהו ואצטריך למכתב לא יגאל דא: ח]וגו' אם מכר את השדה וגו' והיה כו' ור' אלעזר מפרש ליה: ט]מה"ד אלא לאו: י]דאמר ביובל שני נמי כו' היא אי לאו איפרקא: יא]והקדישה כהן: יב] וגאלה אחד מיד גזבר ההקדש בשוויה כשהגיע היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו הס"ד ומה"ד יכול לאשר קנהו זה מאתו דהיינו גזבר שמכרה לזה הס"ד: יג]שהקדישה סתם מכר אינה אלא עד היובל הס"ד ומה"ד וגאלה אחר מיד הקדש יכול כשהיא חוזרת ביובל תחזור כמו שדה מקנה ותחזור לבעלים: יד] קרא דהקדש יהא: טו] לכהנים למר איצטריך תיבת ולא נמחק:

נגאלת

נגאלה

ויקרא כז: טז

ואם משדה אחוזתו יקדיש איש לה' והיה ערכך לפי זרעו זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף

יז] אם משנת היובל יקדיש שדהו כערכך יקום

יח] ואם אחר היובל יקדיש שדהו וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות עד שנת היובל ונגרע מערכך

יט] ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אותו ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו

מבנה (מצקב) △

▽ דחיות

ויקרא כז: כ

ואם לא יגאל את השדה ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד

כא] והיה השדה בצאתו ביובל קודש לה' כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו

נושא

שדה אחוזה שהקדישה בעלים וגאלה אחר ויצתה ביובל לכהנים

• והקדישה כהן...

• ומכרה כהן...

ויקרא כז: כד

בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו לאשר לו אחוזת הארץ

*בחולין עז. ר' אדא בר מתנא מכנה את רבא לשבח חריפא סכינא

* רק אם אינו לכהנים כבכתוב בסוף הפסוק: לכהן תהיה אחוזתו

לא יגאל: הקדיש ↓ גאלה אחר ↓ יצאה לכהנים ↓ הקדיש כהן ↓ ואתו בעלים

אשר קנהו: הקדיש ↓ גאלה אחר ↓ יצאה לכהנים ↓ מכרה כהן ↓ הקדיש לוקח ↓ גאלה אחר ↓ לכהן שמכר קנאו